

**Verslag van de lezing “Het debat over de teruggave van roofkunst uit koloniale contexten”**  
door dr. Jos van Beurden

Gedachteniskerk, 19 november 2019

Veel aanwezigen kenden Jos vanuit zijn tijd als bestuurslid van het Stedsmuseum Rhenen. Hij is onderzoeker, verbonden met de Vrije Universiteit, en een van Nederlands deskundigen op het gebied van koloniale roofkunst en teruggavekwesties. Zijn bekendste publicatie is “Treasures in Trusted Hands – Negotiating the Future of Colonial Cultural Objects” (vrij toegankelijk via <https://www.sidestone.com/books/treasures-in-trusted-hands>).



Hieronder enkele citaten uit zijn voordracht:

“De afgelopen jaren is de teruggave van kunstschaten, die in de koloniale periode werden geroofd, steeds meer onderwerp van debat geworden. Voormalige kolonies willen graag een deel ervan terug. Ze hebben zelf vaak nauwelijks iets. Westerse musea hebben bomvolle depots, het gaat om honderdduizenden objecten. Veel westerse conservatoren voelen zich steeds ongemakkelijker ongemakkelijk bij de manier waarop hun musea die voorwerpen hebben verworven en bij de ongelijke verdeling ervan.”

.-



© Jos van Beurden

Dit is een van de duizenden beelden, die Britse soldaten in 1897 buitmaakten op de koning van de Edo in Nigeria. Ze waren verontwaardigd, omdat de koning niets ntel genoeg toegaf aan hun eis om een handelsverdrag te sluiten. De beelden worden genoemd naar de hoofdstad van het Edo Koninkrijk, Benin City.

Dit Benin beeld is nu in het Nationaal Museum van Wereldculturen. Dat heeft 139 Benin beelden. Het British Museum in Londen heeft er 700, in Berlijn en Wenen zijn er ook enkele honderden. Nigeria wil er heel graag een paar terug hebben. Hoewel deze musea al sinds 2010 met de Nigerianen overleggen, is er tot op heden niet één teruggegaan.

-.-

“In 2016 bezocht historicus Maarten Couttenier van het AfricaMuseum in België een dorp in de DR Congo. Hij had een foto bij zich van een “spijkerbeeld”. Toen hij de foto liet zien, raakten sommige dorpelingen geëmotioneerd en opgewonden. Zij herkenden het beeld meteen en zeiden: “dat is van ons”. Niet in de zin van eigendom, maar in de zin van: dat hoort eigenlijk hier thuis. Wat was het geval? In 1878 had een Belgische official zich het beeld toegeëigend. Daarbij had hij het verzet ertegen van de dorpelingen en de dorpsleiding genegeerd. Na de onafhankelijkheid van de DR Congo in 1960 onderhandelde dit land met België over de teruggave van roofkunst; het spijkerbeeld was een van de voorwerpen die de DR Congo heel graag wilde terughebben. Maar België weigerde. Het drie keer uiten van de wens dat het beeld voor de DR Congo behouden moest blijven - in 1878, 1960 en 2016 - is voor België onvoldoende geweest om het terug te geven. Nu is het een pronkstuk in de nieuwe opstelling in het AfricaMuseum. Het bijschrift verzwijgt de uitdrukkelijke Congolese wens.”



© AfricaMuseum, Tervuren (B)  
Het spijkerbeeld uit DR Congo

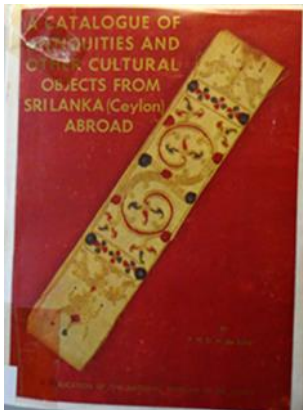
-.-

“Bij de teruggave van roofkunst gaat het, meer nog dan om de fysieke overdracht van een voorwerp, om het helen van een relatie, om verzoening. Het kolonialisme heeft die relatie in het verleden beschadigd. Dat heeft pijn en woede veroorzaakt. Daarover hoeven we ons nu niet schuldig te voelen, maar omdat we er nu kennis van hebben, zijn we er wel verantwoordelijk voor en moeten we er iets mee doen.”

-.-

“Als men de manier vergelijkt waarop we omgaan met het teruggeven van Nazi roofkunst en van koloniale roofkunst, dan vallen er allerlei verschillen te bedenken. Maar wat ze gemeenschappelijk hebben is dat ze allebei uitdrukkingen zijn van historisch onrecht. Het is opvallend dat wie probeert een door de Nazi's geroofd kunstwerk terug te krijgen, veel sterker staat dan een land dat zijn koloniale roofkunst terugvraagt. Voor het eerste zijn op internationaal niveau principes gemaakt,

voor het terugvragen van koloniale roofkunst bestaan nauwelijks middelen. In de voormalige kolonies wordt dat als een nieuwe vorm van onrecht ervaren.”



© Jos van Beurden

Dit boek bevat 15,000 voorwerpen die in het verleden uit Sri Lanka zijn meegenomen. Het uitdrukkelijke Sri Lankese verzoek uit 1980 aan de Nederlandse en enkele andere Europese regeringen om er enkele terug te geven is steeds afgewimpeld.